

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE

DIRECTOR: D. ALEXANDRESCO

PRIM-REDACTOR: ION N. CESĂRESCU

A B O N A M E N T U L

Pe an, în România	30 lei
6 luni	16 „
3 luni	8 „
Străinătate: 40 lei pe an, 20 pe 6 luni	

A P A R E

De două ori pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d'a-una înainte

REDAȚIA & ADMINISTRAȚIA

București, CALEA RAHOVEI — 5

Lângă Palatul Justiției

TELEFON No. 748

S U M A R :

Legiferarea în parlamente și în special în parlamentul român, de d-l I. Tanoviceanu;

JURISPRUDENȚĂ:

Curtea de casație, secția II: Ștefan I. Buiculescu, recurs corecțional;

Tribunalul Ilfov, secția IV: Z. Dumitrescu și G. Degen cu Enoch & Co și Darand & fils, cu o Observație;

Concluziuni depuse de avocații N. Niculescu; G. Malcoți și D. Alexandresco din partea lui Degen la acest proces.

Legiferarea în parlamente și în special în parlamentul român

(Urmarea a 4-a) (*)

Relativ la legea zisă a contenciosului am propus două amendamente, unul la art. 40 și altul la art. 90.

Relativ la art. 40 ceream ca, în loc de a se înmulți casurile în care Curtea de casație judecă fără trimitere, din contra să se suprima și cele 5 casuri din vechea lege, în sensul ca orice casare să se facă cu trimitere.

Să luăm și să examinăm unul câte unul toate casurile prevăzute de art. 40 din legea organică a Curții de casație, și să vedem dacă e rațional ca în acele casuri să se facă o casare fără trimitere.

a) «Când casațiunea se pronunță pentru cuvântul că hotărîrea casată a condamnat fapte neprevăzute de lege».

Mă întreb cum ar fi posibil ca o instanță să condamne fapte neprevăzute de lege? Când textul legii e clar și când faptul e absolut inofensiv, mi place să cred că nu se vor găsi nici-o dată judecatori atât de excentrici, ca să nu zic smintiți, ca să pedepsească astfel de fapte. Înainte se pedepsea magia și eresia, acum nu se mai pedepsesc; negreșit că o hotărîre în care ar pedepsi o persoană pentru faptul de magie or eresia, n'ar merita onoarea unei casări cu trimitere. Dar, se întâmplă oare în țara noastră astfel de hotărîri nebune, care nu numai să fie casabile, dar chiar faptul judecat să nu mai merite onoarea unei noi discuțiuni în fond?

(*) Vezi Curierul Judiciar No. 2, 4 și 6 din 1906.

Pentru cinstea magistraturii noastre-eu răspund negativ, și, spre a satisface pe cei care ar susține contrariul, adaog că, chiar dacă s'ar întâmpla, aceste casuri sunt așa de rare în cât nu merită să ne ocupăm de ele, căci nu se ocupă oamenii cu minți de divagările smintiților.

Prin urmare, în realitate, nu la hotărîri nebune s'a gândit legiuitorul, ci la hotărîrile greșite în care o instanță de fond crede că un fapt intră în previsionsile cutărui text de lege penală, pe când Curtea de casație e de părere că nu intră în prevederile nici-unui text penal, și prin urmare el nu trebuie pedepsit.

Dar în acest cas e o controversă, o discuțiune între instanța de fond și instanța de casare; această discuțiune însă cine este în drept să o rezolve? Secțiunea II-a a Curții de casație? De sigur că nu; cei care au scris acest articol au uitat că dacă se dă Curții de casație titlul de instanță supremă, el se dă Curții întregi, iar nu secțiunilor Curții de casație. Cei ce decide o secțiune nu scapă de sub censura Curții întregi, de cât atunci când e de acord cu hotărîrea instanței de fond, adică atunci când se respinge un recurs, iar când se admite recursul, deciziunea secțiunii poate veni mai târziu în judecata Curții întregi, care poate prea bine să fie de altă părere de cât secțiunea, și să adopte modul de a vedea al instanței de fond.

Lucrul e elementar și indiscutabil căci el este scris formal în art. 74 al legii organice a Curții de casație.

Prin urmare, conform principiilor de organizare ale Curții de casație, când Secțiunea II-a a acelei Curți, crede că greșit a judecat o instanță penală pedepsind un fapt care, după părerea Sect. II-a a Curții de casație, nu constituie o infracțiune, ea e datoare a casa hotărîrea, și a o trimite în judecata altei instanțe penale. Dacă această instanță penală de fond, va judeca tot ca și prima, atunci recursul se va judeca de secțiunile unite ale Curții de casație, care decid definitiv cestiunea discutată.

Aceasta nu e numai conform principiilor or-

ganice ale Curții de casațiune, dar e în același timp foarte rațional.

În adevăr, se știe că Inalta Curte de casațiune nu e chemată să judece *afacerile* ci ea are de misiune să censureze sau să judece *hotărârile*; acelea care sunt date conform cu legea, ea le menține, iar acelea care au violat legea, ea le casează și le trimite în judecata unei alte instanțe care judecă *afacerea* din nou. Cu alte cuvinte Curtea de casație nu judecă, ci censurează judecățile altor instanțe, în scop de a se menține unitatea de interpretare a legii.

Dar dacă acesta e adevărul, Curtea de casațiune nu poate casa nici-o dată fără trimitere, căci o casare fără trimitere ar echivala cu *lipsa de judecată*. După ce se termină un proces, trebuie neapărat să existe un *lucru judecat*, ce rămâne însă judecat, când Curtea de casațiune, casând o hotărâre, nu trimite *afacerea* să fie judecată de o altă instanță? Hotărârea casată e declarată ca fără ființă, și altă hotărâre nu se pune în loc, căci decisiunea Curții poate aproba sau desființa o hotărâre, nu poate însă să substituie hotărârea sa hotărârei pe care o casează.

Și aceasta e atât de adevărat în cât chiar atunci când Curtea de casațiune judecă în secțiunii unite, și totuși *trebuie să trimită afacerea* la o altă instanță de judecată, care însă în asemenea cas, după cum zice legea, se va conforma cu decisiunea Curții de casațiune asupra punctului de drept judecat de acea curte.

Ce rost are această trimitere după judecată în secțiunii unite? De ce se mai trimite *afacerea* la o instanță de judecată, dacă această instanță nu *mai are dreptul să judece cum crede ea de cuviință*, ci e silită să se conforme interpretării legii date de Curtea de casațiune?

Evident pentru că legiuitorul știe că Curtea de casațiune nu judecă, ci confirmă sau infirmă judecățile altor instanțe, și, spre a nu rămâne părțile fără nici-o judecată, le trimite din nou înaintea unei instanțe de judecată, care da o nouă hotărâre, însă acea hotărâre în interesul unității de jurisprudență, trebuie să se conforme interpretării date de Curtea de casațiune în secțiunii unite.

Când dar vedem că secțiunile unite nu pot casa fără trimitere, *căci acesta ar echivala cu lipsa de judecată*, cum se poate admite ca o secțiune a Curții de casațiune, să poată casa fără trimitere?

Mă resum asupra acestui punct.

Curtea de casațiune nu trebuie, după rațiune, să caseze fără trimitere decisiunea condamnatoare în cazul când crede că faptul nu e prevăzut de legea penală. În adevăr, se poate întâmpla ca noua instanță la care s'ar trimite *afacerea* să judece ca și cea dintâi, și atunci intervenind secțiunile unite,

numai Curtea de casațiune în pleniul ei are dreptul de a decide în mod definitiv dacă faptul constituie or nu constituie o infracțiune.

Trec la cazul al doilea.

b) «Când desființează o hotărâre pentru că s'au primit *apelatiune* sau *oposițiune* peste termen».

Aceiași observațiune fac asupra alin. b, ca asupra alin. a al art. 40.

Nu e probabil ca să se primească apelurile sau opozițiunile peste termen în mod arbitrar, or prin nebagare de seamă. Ceia ce e mai natural și se poate întâmpla mai adese-oră este ca, fiind discuțiune asupra tardivității unei opozițiuni sau unui apel, instanța de fond, în deosebire de vedere cu Curtea de casațiune, sa fi judecat că apelul or opozițiunea e în termen. Dacă Inalta Curte de casațiune este de o altă părere, trebuie ca ea să caseze hotărârea și să trimită *afacerea* în judecata unei alte instanțe înaintea căreia va discuta din nou dacă apelul sau opozițiunea e în termen.

Și, dacă și această instanță va judeca tot ca și cea dintâi, a cărei hotărâre a fost casată, de astă dată vor trebui să intervină toate secțiunile Curții de casațiune și dacă vor respinge recursul, litigiul se va termina înaintea Curții de casațiune, iar dacă 'l vor admite, se va casa *însă tot cu trimitere* la o altă instanță care se va conforma interpretării Curții supreme.

Prin urmare, cazul fiind analog cu cel precedent, soluțiunea trebuie să fie analogă.

Trec la cazul al 3-lea.

c) «Când anulează hotărâri pentru contrarietate cu alte hotărâri desăvârșite și încheeri de deslușiri pentru punerea în lucrare a hotărârilor definitive, contrarii acestor hotărâri».

De și acest cas pare mai complicat, însă în fapt el nu diferă de cele precedente, Curtea de casațiune crede că o hotărâre trebuie casată fiind că e în contrarietate cu altă hotărâre; să o caseze e în dreptul său, căci cu acesta nu face de cât să censureze hotărârea unei instanțe inferioare, dar să ia părților dreptul de a fi judecate de alți judecători, casând fără trimitere, e un lucru nerațional, fiind-că menirea casațiunii este de a procura părților hotărâri bune în locul celor rele pe care le casează, iar nu de a substitui neantul, în locul unei hotărâri rele, nici de a se transforma Curtea de casațiune în instanță de judecată.

Numai Curtea de casațiune în secțiunii unite are dreptul să impună interpretarea ei instanțelor inferioare, iar nu și secțiunile Curții, și, după cum am văzut, chiar secțiunile unite respectă, *măcar în formă*, dreptul exclusiv de a judeca al instanțelor de fond, prin faptul că sunt obligate, în cas de casare, de a face o nouă și ultimă trimitere la instanțele de fond.

Inutil să mă examinez cele-l'alte două casuri prevăzute de art. 40 al legii organice a Curții de casațiune, ele sunt analoge cu cele precedente și prin urmare ași fi silit să repet cele ce am zis.

În loc de a suprima cele 5 casuri neraționale de casațiune fără trimitere, legiuitorul din 1905 a mai adăugat alte casuri noi, tot atât de puțin raționale, pe care de asemeni cred inutil să le examinez de oare-ce pleacă de la același principiu greșit.

Sistemul casațiunii fără trimitere e de sigur un rău sistem, căci el dă un drept excesiv fiecărei secțiuni a Curții de casațiune. O persoană care s'ar judeca și ar câștiga ca *reclamant* la ambele instanțe de judecată, vede pierdut definitiv dreptul său prin hotărîrea unei instanțe care nu are dreptul de a judeca, ci numai de a *censura judecățile* aprobându-le or infirmându-le. Curtea de casațiune judecând și resolvând fondul afacerii devine un fel de instanță de apel, ceea ce pe de o parte e o scădere din înaltul său rol, iar pe de alta o violare a regulii moderne că în dreptul nostru nu e de cât un singur apel.

Ni se poate obiecta că și la Francezii există casațiunea fără trimitere (*cassation sans renvoi*), și nu se poate admite ca Francezii să ignoreze aceste principii elementare ale organizării Curții de casațiune.

Așa este, în Franța există casațiune fără trimitere, dar în ce casuri?

Nici-unul din casurile noastre nu există în Franța, iar cele două singure casuri de care voiți vorbi mă la vale, nu se aseamănă de loc cu cele din art. 40 legea Curții de casațiune.

Curtea de casațiune francesă nu poate casa fără trimitere de cât în două casuri: 1) Casațiune în interesul legii; 2) anularea unei deciziuni sau unui act judiciar pentru exces de putere, când a fost ordonată cererea de anulare de către ministrul justiției.

Acei care știu ce este casațiunea în interesul legii, pot înțelege ușor pentru ce se casează fără trimitere în asemenea casuri. Atari casuri sunt zise în interesul legii, spre a arăta că ele nu profită părților litigante, care n'au voit să facă recurs în termenul legal.

Ele sunt pure declarațiuni de principii, pe care le poate face Curtea de casațiune, a cărei misiune este să censureze hotărîrile instanțelor inferioare, nu le pot face însă instanțele inferioare a căror misiune este de a se pronunța între părțile litigante, iar nu de a da hotărîri atunci când niminî nu se judecă (2).

Și de asemenea, în cel de al doilea cas art. 80 al legii din 27 ventose an VIII, spune că guvernul prin comisarul său (procurorul), poate denunța Curții de casațiune, secțiunea rechetelor, *fără prejudiciul părților interesate*, actele prin care judecătorii au excedat puterile lor, or au comis delictive relativ la funcțiunile lor. În acest din urmă cas Curtea de casațiune, funcționează ca o Curte de justiție și e natural ca ea să judece fondul fără trimitere.

Prin urmare casurile de casare fără trimitere în Franța se disting de ale noastre. 1) Că sunt numai două și 2) Fiind-că ele nu prejudiciază pe părțile litigante, în ambele casuri, casarea fiind în interesul legii, adică pur platonice.

Din contra, casurile *b* și *c* din art. 40 legea organică a Curții noastre de casațiune, care au existat odinioară în Franța în *secolul al XVIII-lea*, astăzi se recunoaște de toată lumea că nu mai sunt în vigoare și d. Crépon ne spune vorbind de cea din urmă :

„Această dispozițiune e în contradicțiune cu regula care interzice Curții de casațiune de a judeca fondul litigiului, *regulă cu mult mai absolută azi de cât era înainte vreme, pentru Consiliul părților* (3); însă, Curtea de casațiune ar judeca fondul dreptului dacă ea ar anula, fără să trimită la alți judecători o hotărîre dată în favoarea unei părți. În practică de altmintrelea, nu se mă aplică articolul de mă sus (4), ci în cas de casațiune pentru contrarietate de hotărîri, se casează cu trimitere ca și în cele-l'alte materii“ (5).

Prin urmare, legiuitorul nostru a desmormăntat, acum aproape o jumătate de veac, niște dispozițiuni care de mult nu mă erau în vigoare în Franța, iar noi, revizuire legea organică a Curții de casațiune în anul grației 1905, nu numai că menținem venerabila dispozițiune a regulamentului frances din 1733, *abolit de mă bine de un secol în Franța*, dar chiar mergem mă departe pe aceiași cale greșită! Confuziunea între judecată și censurarea judecății, care a încetat în Franța la începutul secolului trecut, nu numai că a rămas la noi până în zilele noastre în art. 40 leg. Curt. Cas. dar chiar a fost împinsă mă departe prin legea contenciosului administrativ din 1905.

Acesta e progresul care l'am făcut noi în arta legiferării!

Dar ce vreți? E natural să se întâmple astfel când or și ce jurist, fie el de altmintrelea un ex-

(2) Confruntă motivarea dată de T. Crépon. Du pourvoi en cassation. Paris 1882. T. III, No. 2110, p. 591. Vezi art. 25 leg. 27 Nov. 1790 în G. Debacq. De l'action du ministère public en matière civile. Paris 1867, p. 66 și 67.

(3) Numele vechiu al Curții de casațiune dinainte de Revoluțiune (Conseil des parties).

(4) Articolul 6 la care se face aluziune e analog cu art. 40 lit. c a legii Curții de cas. rom.

(5) Crépon, op. cit., T. III, No. 2113, p. 592--593.

celent avocat, să amestecă fără preparare în afacerile de legiferare.

Propunerea mea de suprimarea casării fără trimitere a fost combătută de doi juriști; unul este un jurisconsult însemnat, care în străinătate a fost cel mai ilustru student român la Facultatea de drept din Paris; cel alt este un bun avocat și o inteligență aleasă. Primul se numește Ion Lahovari, atunci și acum Ministru de domenii, cel de al doilea Barbu Păltineanu, atunci și acum vicepreședinte al camerei deputaților.

Veți crede poate că acești doi domni au discutat cestiunea și că au adus argumente convingătoare ca să combată propunerea mea?

Dar oare cei puternici în adunările politice au trebuință să dea argumente pentru ca să convingă pe cineva? Nu, ei sunt niște mici autocrați și simpla exprimare a voinței sau părerii lor cântărește mai mult de cât cel mai tare argument.

De oare-ce răspunsul d-lui Lahovari e foarte scurt, numai câte-va linii voesc să-l reproduc textual, spre a nu se crede că-l denaturez spre a-l combate mai cu ușurință.

D. I. Lahovari, ministrul domeniilor. Eū aș observa d-lor deputați, că de 42 de ani trăim cu acest articol, și nu s'au simțit inconveniente multe, și v'aș ruga ca să nu mă modificați un lucru care există de 42 de ani, și de aceea aș ruga să nu mă perdem timpul cu aceste casuri când cașațiunea casează fără trimitere.

«Nu s'a simțit nici-un inconvenient până acum. Deci nu știu de ce am mai complica votarea acestei legi».

Vedeți, cât de straniu e modul de a discuta al d-lui I. Lahovari. În loc de a discuta principiile juridice, *rolul cașațiunei în organizarea judecătorească*, cum aș fi avut dreptul să cer de la un jurisconsult atât de eminent, d-sa reduce discuțiunea la o cestiune de fapt și pare a zice astfel: «Poate să fie cașațiunea fără trimitere contrarie principiilor, dar ce ne pasă nouă de principii? Am trăit 42 de ani fără ele, putem trăi și de acum înainte, întru cât eū vă afirm că nu s'au simțit inconveniente acestei violări a principiilor».

Această argumentațiune puțin cam prea *terre à terre*, nu aș fi voit să o aud din gura de două ori laureatului facultății de drept din Paris. În țara în care a învățat și d. Lahovari și eū, am auzit punându-se în cumpănă principiile cu coloniile, adică dreptatea cu utilitatea presupusă, nu însă principiile cu inerția și imobilitatea, *cu așa am apucat așa să rămână*.

Dar argumentarea d-lui Ion Lahovari mai are încă un inconvenient; ea se bazează pe o simplă afirmare că «nu s'a simțit nici-un inconvenient cu aplicarea articolului 40 din legea Curții

de cașațiune în timp de 42 de ani». Această afirmațiune însă, nu numai că nu e probată cu nimic, dar chiar e contrazisă de însuși d. Lahovari, care de și afirmă că «nu s'a simțit nici un inconvenient până acum», ne spune în același scurt discurs «că nu s'a simțit inconveniente multe». Aceste două afirmațiuni se contrazic, căci nu tot una este a nu se simți inconveniente multe, și a nu se simți *nici-unul*. Pe care dintr'însele trebuie să punem credință?

Pe cea din urmă? Primesc, dar în acest caz ea trebuia probată, mai ales că Ministrul însuși afirmase puțin mai înainte contrariul.

Să fie însă adevărat că în timp de 42 de ani, nu s'a simțit nici un inconvenient din cauza cașațiunilor fără trimitere?

Că nu-l va fi simțit d. Lahovari nici ca parte, nici ca avocat, o cred, dar că nu l-a simțit nimeni, aceasta nu o pot admite, fiind-că eū l'am simțit, și de sigur că nu sunt singurul care l'am simțit în țara românească în timp de 42 de ani. De câte-ori s'a casat fără trimitere *de o singură secțiune* a Curții de cașațiune o hotărâre, de atâtea ori una din părți a trebuit să simtă inconvenientul cașării fără trimitere, *căci a pierdut definitiv procesul câștigat la o instanță de judecată*, numai prin deciziunea unor judecători **care nu sunt după lege instituiți să judece**. După cum am văzut, lucrul acesta nu se întâmplă nici-o dată în Franța, țara de la care noi am împrumutat instituțiunea Curții de cașațiune; acolo acel care a câștigat la instanțele de judecată, *nu riscă niciodată să piardă procesul în cașațiune*; ci numai riscă să se mai judece încă o dată la instanțele de judecată. Pentru-ce la noi să fie altfel și pentru-ce să dăm dreptul exorbitant unei secțiuni a Curții de cașațiune de a decide și ca instanță de casare și ca instanță de fond? Această confușiune de roluri care se făcea foarte rar în vechiul drept frances, a dispărut în Franța cu desăvârșire de mai bine de un secol; nu e oare regretabil să vedem pe unul din cei mai iluștri elevi ai școlii franceze combătând, absolut fără nici-un argument serios, una din cele mai înțelepte dispozițiuni ale organizării judiciare franceze?

Să trecem la d. Păltineanu; vom reproduce și cuvântarea d-sale în întregime, mai întâi pentru-că e scurtă, și al doilea fiind-că ea are importanță pentru cestiune mai mare și mai însemnată, cum și cu ce competență să fac și se discută legile la noi.

D. B. Păltineanu, D-lor deputați, mi permit să rog și eū pe d. Tanoviceanu din partea Camerei⁽⁶⁾, că ori câtă convingere ar avea, relativ la *con-*

(6) Nu știu dacă dedese Camera un mandat d-lui Păltineanu să facă această cerere.

troversele ce semnaleză, să lase aceste propuneri de reformare a legii Curții de casație, în părțile care nu au legătură cu contenciosul administrativ pentru altă ocaziune. Proiectul ne dă destul de lucru și așa cum este. *Nu suntem nici preparați*, nu avem nici timp să examinăm toate *controversele* (7) care sunt în actuala organizare a Inaltei Curți de casație.

«Ar fi să nu mai isprăvim».

Vedeți că nici d. Păltineanu nu discută cestiunea în fond, ci se mărginește numai să ne spună două lucruri: 1) Suntem grăbiți, de aceea nu putem face totul; 2) Nu suntem preparați.

Triste răspunsuri!

Dar de 40 ani tot grăbiți suntem să facem legi peste legi, unele mai efemere de cât altele. Mai înțelegeam pe oamenii din 1864, care având să îndeplinească mari reforme și dorind să ajungă cât mai îndată la unitatea de legislație, lucrău, de exemplu, codicile penal în două luni, pe când alții lucrează în timp de 20 de ani ca să elaboreze un codice penal.

Dar astăzi, care e necesitatea ca o lege de atât de mare importanță, să fie votată cu repeziciunea fulgerului la finele unei ședințe, când camera era aproape descomplexată? Găsim timp să consacram săptămâni întregi discuțiunii răspunsului la mesagiū, pentru-ca să dăm ocaziunea să se releveze toate talentele necunoscute, și nu putem să acordăm o oră sau două pentru discuțiunea unui articol de la redacțiunea cărui depinde une-orî libertatea, averea și onoarea noastră? O Cameră are tot-d'auna timp pentru-ca să asculte acușățiunile drepte și nedrepte pe care și le fac partidele politice, ba chiar injuriile cuviincioase sau necuviincioase pe care și le adresează adversarii politici, nu are însă timp să discute cestiunile care une-orî pot să intereseze pe cetățeni în cel mai înalt grad!

Constatarea de sigur că nu e inbucurătoare!

D. Păltineanu mai spunea că. «*Nu suntem preparați*».

Constatarea e și mai tristă: grabă și nepreparare, acestea de sigur nu sunt elemente cu care se poate alcătui o bună lege!

Pot să răspund colegului și vechiului meu prietin Barbu Păltineanu. Dacă nu sunteți preparați de ce vă îndesați la confecțiunea legilor și nu lăsați pe cei care sunt mai bine preparați?

În lupta politică sunteți mai bine preparați, treceți vă rog înainte, căci eu cel puțin, nu vă voi îm-

pedeca, dar în facere de legi pentru ce vă amestecați dacă nu sunteți preparați, după cum singur o spuneți?

Mai întâi faceți rău că nu vă preparați. Ca avocat, nu cred că vă presentați vre-o dată la bară nepreparat, pentru ce la Cameră, unde este vorba de interesul public, vă presentați, nepreparat după cum singur o spuneți? Dar dacă diferite necesități ale vieții vă împedecă să studiați unele proiecte sau unele articole de legi supuse Camerei, pentru ce d-v nepreparatul veniți să împedecați pe aceia care s'au preparat? Care este necesitatea ca numai de cât să interveniți în discuțiune, apăsând cu toată greutatea de vice-președinte spre a compensa lipsa de preparațiunii și argumente serioase?!

Iată cum se fac legile, ministrul spune: să mergem cum am mers; vice-președintele camerei adaugă: să ne grăbim; și automobilul legislativ merge sdrobind mai întâi pe naivul deputat care a avut nemintoșia să se prepare spre a discuta legea și apoi pe nenorocitul cetățean care e lovit mai târziu de dispozițiunile legii!

(Vă urma)

I. Tanoviceanu

JURISPRUDENȚĂ

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, S. II

Audiența de la 12 Octombrie 1905

Președinția D-lui N. MANDREA, Președinte

Stefan I. Buiculescu, recurs conexional

Apelul părții civile. — Apel introdus de partea civilă, numai pentru pretențiunile sale civile. — Dacă instanța de apel în acest caz are a se constitui ca instanță corecțională și cu asistența Procurorului.

Asistența și concluziunile Ministerului public sunt necesare în instanța corecțională, chiar și în cazul când partea civilă, nemulțumită, pe hotărîrea primei instanțe, prin apelul ce a făcut a susținut numai pretențiunile sale civile.

Prin urmare, dacă prima instanță ca instanță corecțională a fost constituită cu Procuror urmează ca și instanța de apel să fie compusă în acelaș mod, chiar numai când are a judeca apelul părții civile.

Curtea,

În absența recurentului;

Ascultând pe d-l procuror St. Stătescu în concluziuni.

Deliberând,

Asupra motivului de casare ridicat din oficiu de d-l procuror al acestei Inalte Curți și întemeiat pe faptul că decizia atacată cu recurs nu este pronunțată în asistența reprezentantului Ministerului public;

Considerând că asistența și concluziunile Ministerului public sunt necesare în instanța corecțională chiar și în cazul în care partea civilă nemulțumită de hotărîrea primei instanțe prin apelul a susținut numai pretențiunile civile, cum este cazul în speță;

Că dacă prima instanță a fost constituită ca instanță corecțională cu procuror, urmează că și instanța de apel trebuie să fie compusă în acelaș mod, chiar numai după apelul părții civile;

Considerând că în speță se constată că decizia supusă recursului este dată fără participarea Ministerului public și deci motivul fiind întemeiat decizia are a fi casată;

Pentru aceste motive, Curtea, casează, etc.

(7) D. Păltineanu făcea eroare: deprins cu stilul de barou, d-sa găsește controverse pretutindenea. Aci nu e controversă, căci nimeni n'a susținut vre-o dată părerea d-lui Păltineanu; e vorba de cunoaștere și necunoaștere a cestiunii, de preparare și nepreparare.

TRIBUNALUL ILFOV, SECȚIA IV

Audiența de la 14 Decembrie 1905

Președenția D-lui AL. NICOLAU, Judecător

Z. Dumitrescu și G. Degen cu Enoch & C-o și Durand & fils

Sentința No. 1710

Proprietatea literară și artistică.— Existența și garanțarea ei în România.— Legea presei din 1 April 1862; Art. 19 Const., art. 480 C. civ. și 339 urm. C. pen.

Depositul operelor literare sau artistice.— Oblig. acestui deposit.— Art. 9 L. presei; art. 1 L. din 23 Marte 1904.

Neabrogarea legii presei prin legea din 23 Marte 1904. Dreptul autorilor și artiștilor străini asupra operelor lor în România.— Condițiile cerute pentru existența acestor drepturi.— Reciprocitatea legală sau diplomatică.— Obligația depositului din partea străinilor.— (Art. 4 § 3 L. din 19 Marte 1904; Decretul fr. din 28 Marte 1852).

Proprietatea literară și artistică este recunoscută și garantată în România, prin legea presei din 1 April 1862, principiul confirmat și prin art. 480 C. civil, art. 19 din Constituție și art. 339 urm. din codul penal, privitoare la delictul de contrafacere.

Autorii sau artiștii, spre a putea însă invoca dreptul lor față de cei de al treilea, trebuie să îndeplinească condițiile prescrise de art. 9 din legea presei, modificat prin art. 1 din legea de la 23 Marte 1904, adică: să fi depus numărul de exemplare arătate de această lege la locul indicat de ea, întru cât acest deposit, care este declarativ, iar nu atributiv de drepturi, este o condiție esențială a garanțării în justiție a proprietății literare și artistice.

Art. 9 din legea presei, care pentru prima oară a prevăzut obligația depositului, n'a fost abrogat prin legea din 1904 de cât în privința formei și modului cum urmează a se face depositul, iar nu în cât privește însăși obligația acestui deposit, principiul împrumutat de la legea franceză din 1793.

Autorii și artiștii străini se bucură în România, în ceea ce privește operele lor literare și artistice, de aceleași drepturi de care se bucură și indegenii, însă sub o dublă condiție: reciprocitatea legală sau diplomatică, și formalitatea depositului de care s'a vorbit mai sus.

Obligația depositului din partea străinilor rezultă la noi, în termeni expresi, din art. 4 § 3 al legii din 23 Marte 1904, iar în Franța din decretul din 1852, și este rațională, întru cât condiția străinilor nu poate fi, în această privință, mai bună de cât aceea a naționalilor; de aceea, această obligație a depositului este impusă în Franța și străinilor, prin decretul menționat din 28 Marte 1852.

În cât privește principiul reciprocității, el este, de asemenea, consacrat între Franța și România, pe de o parte, prin legea presei din 1862, iar pe de alta, prin decretul din 28 Marte 1852; de unde rezultă că autorii sau artiștii francezi cari n'au făcut în România depositul operelor lor, conform legii noastre, nu pot urmări ca contrafăcători pe acei cari ar fi editat sau publicat operele lor în România.

Tribunalul,

Asupra acțiunii publice deschisă prin rechizitorul No. 5791/905 în contra lui Z. Dumitrescu și G. Degen, pentru faptul prevăzut de art. 339, 340 și 341 cod penal, combinat cu art. 6 și 7 din legen presei;

Ascultând susținerile reprezentantului reclamaților, concluziunile d-lui Procuror și susținerile inculpaților;

Având în vedere, în fapt, că din actele aflătoare în dosar și desbaterile urmate azi în instanță, reesă că casele Enoch & C-o și Durant & Fils din Paris, se plâng în contra inculpaților pentru-că ei, în calitate de editori de muzică din București, de o serie de mai mulți ani, contrafac bucățile de muzică care aparțin exclusiv și în plină proprietate sus-ziselor case și că, cu modul acesta le aduce pagube însemnate, căci inculpații vind aceste contrafaceri pe prețuri defisorii atât în România cât și în străinătate;

Având în vedere, cauza de neprimire a reclamațiunii, care se ridică în prealabil astăzi, atât de reprezentantul Ministerului public, cât și de apărătorii inculpaților. bazată pe neîndeplinirea formalităților depositului cerut de lege;

Considerând că proprietatea literară și artistică este recunoscută și garantată prin legea presei din 1/13 Aprilie 1862, al cărei prim capitol compus din 11 articole, se ocupă exclusiv, după cum indică și titlul său, «Despre proprietatea literară și artistică»;

Considerând că principiul protecțiunii dreptului autorilor și artiștilor pus în această lege a fost confirmat prin legi posterioare: art. 480 C. c. și 19 din Constituția din 1866;

Considerând că art. 339, 340, 341 și 342 C. pen. fiind reproducțiune fidelă a art. 425—429 din cod pen. francez, care sancționează dispos. legii din 1 Aprilie 1862, pedesc pe contrafăcătorii operilor literare și artistice, precum și reprezentarea sau execuția ilicită a acestor opere;

Vzând și dispos. art. 9 din legea presei din 1862, modificată prin legea din 1885, legea din 9 Martie 1904 care determină formalitățile pe care autorii și artiștii au de îndeplinit pentru a stabili existența dreptului lor de proprietate;

Vzând și dispos. art. 15 din Regulamentul presei din 4 Mai 1862, care impune obligația depositului autorilor și editorilor străini;

Considerând că autorii sau artiștii, spre a se putea prevala de dreptul lor și ca să poată fi adus la cunoștința celor de al treilea precum și valorifica drepturile lor în justiție, trebuie să fi îndeplinit cond. prescrise de art. 9 din legea presei din 1862, modificată prin art. 1 din noua lege din 23 Marte 1904, adică să fi depus câte 2 exemplare din operele lor la Biblioteca Academiei române din București și un alt exemplar la Biblioteca Fondațiunii Carol I;

Considerând că acest deposit, care formează condițiunea esențială a garanțării în justiție a proprietății literare și artistice, este declarativ, iar nu atributiv; căci acest deposit are de efect nu de a atribui proprietatea care există independent de aceasta, ci numai de a face să fie garantat dreptul de proprietate al autorilor și artiștilor; într'un cuvint, omisiunea acestei formalități nu constituie de cât o fine de neprimire a acțiunii în contrafacere;

Având în vedere obiectarea reprezentantului reclamaților, cum că art. 9 din legea presei din 1862, care prevede obligațiunea depositului, a fost abrogat prin noua lege din 23 Marte 1904, și că autorii pot să-și valorifice drepturile lor înaintea instanțelor judecătorești fără a fi îndeplinit această formalitate, adică: efectuarea depositului;

Considerând că, deși este adevărat că art. 9 din legea presei a fost abrogat, această abrogare însă este referitoare numai la forma și modul cum urmează a se face depositul, de oare-ce modificările introduse prin noua

lege din 1904 au avut de scop a înlesni formalitatea în ceea ce privește numărul exemplarelor și acela al bibliotecilor publice, fără a atinge în nimic principiul obligativității depositului înscris în art. 9 din legea presei, principiu care rămâne intact, ba chiar este din nou consacrat și prin art. 1 și 4 al. III, V și X din legea din 1904, care impun obligațiunea depositului tuturor persoanelor ce dau la lumină o operă literară sau artistică, supunându-i chiar la penalitatea amendei în caz de abatere ;

Că, în această privință, legea română a urmat în totul legea franceză din 1793, a cărei copie fidelă este și care, după cum se știe, impune obligațiunea depositului, pentru ca autorii și artiștii să poată fi admiși în justiție a urmări pe contrafăcătorii operelor lor ;

Că, în adevăr, prin art. 13 din legea din 1904, se abrogă dispos. art. 9 din legea presei, adică obligațiunea de a depune câte 4 exemplare la M. Instr. publice, și acesta cu drept cuvânt, pentru-că acel art. 9 din legea presei este înlocuit cu noul artic. 1 din actuala lege, care impune ca și mai înainte, obligațiunea depositului, dar în alte condițiuni, adică : după cum s'a arătat mai sus, depunerea de exemplare la Academia română, în care s'a contopit Biblioteca centrală, unde odinioară, conf. art. 1 din legea din 1885, trebuia depuse 3 exemplare, precum și la fundațiunea Universitară Carol I, creată posterior legii presei; căci altfel dacă art. 9 nu ar fi fost abrogat s'ar fi putut naște întrebarea dacă pe lângă obligațiunea de a depune la menționatele instituții mai subsistă și obligațiunea de a depune și la Min. Instr. publice ca odinioară, și deci, pentru a evita orice confuziune și ori-ce nedumerire în această privință, s'a spus în mod categoric că disp. art. 9 din legea presei din 1862 și acelei din 2 Aprilie 1885 sunt abrogate, fără însă ca formalitatea depositului să fie suprimate; depositul este menținut prin art. 1 din noua lege și va fi obligator ca și mai înainte, dar sub o altă formă și în alte modalități ;

Având în vedere că autorii străini, în ceea ce privește protecțiunea operelor lor literare și artistice, se bucură în România de aceleași drepturi ca și naționali; în adevăr, art. 11 din legea presei este categoric în această privință, dispunând astfel: «toate aceste drepturi se cheazăușe și autorilor, compositorilor, desemnatorilor, traducătorilor din Statele streine, cari cu reciprocitate vor chezășui în copriusul teritoriilor lor proprietatea literară»; însă, cum vedem, sub o dublă condițiune: reciprocitatea legală sau diplomatică și formalitatea depositului cerut de art. 9 din legea presei ;

Că reciprocitatea de protecțiune există între România și Franța pe baza legilor interioare, la noi: legea presei din 1862, în Franța: decretul din 28 Martie 1852, care acordă protecțiunea operelor literare și artistice, publicate în străinătate, însă sub condițiunea *sine-qua-non*, ca editorii străini să îndeplinească formalitățile cerute de legea franceză pentru naționali, în special formalitatea depositului a acestor opere literare și artistice. ;

În ceea ce privește a doua condițiune, este cert că depositul, după cum am arătat, fiind obligator și pentru autorii străini, într'un cuvânt trebuie să fie egalitate de tratament, căci altfel ar fi să cerem naționaliilor mai multe condițiuni pentru protecțiunea operelor lor de cât străinilor ; pe de altă parte, este iarăși cert că în Franța, conform decretului din 1852, editorii români nu se pot bucura de protecțiunea legilor de cât îndeplinind acolo formalitatea depositului; or, cum se poate susține că editorii francezi sunt scutiți în România de această formalitate? Evident că unde este reciprocitate de drepturi, trebuie să fie și reciprocitate de obligațiuni. Dealtmintrelea, legea cea nouă din 1904 este categorică și alungă ori ce discuție asupra acestui punct; căci, în adevăr, art. 4 al III, al. zisei legi, dispune că operile care se execută de autorii sau editorii români sau străini cari locuiesc în țară, în ateliere din străinătate, sunt supuse obligațiunei dreptului ;

De asemenea, nu se poate invoca nici art. 11 din Cod. civ., care prevede reciprocitatea legală, pentru a se susține că autorii străini sunt scutiți de obligațiunea depositului, de oare-ce în virtutea acestui articol, străinii nu se pot bucura de aceleași drepturi civile de care se bucură Românii, de cât îndeplinind formalitățile la care sunt obligați Românii ;

Și să nu se zică că obligațiunea aceasta a depositului în România a operelor apărute în străinătate ar întâmpina dificultăți, în fapt, știut fiind comoditatea mijloacelor de locomoțiune în ce privește transporturile operelor, precum și modul ușor de a da procurațiune ;

Dacă în Franța nu se mai cere astăzi această formalitate pentru cea mai mare parte din autorii străini, este că țările cărora ei aparțin participă împreună cu Franța la uniunea din Berna și este suficient, grație convențiunei lor, ca depositul să fi fost făcut în țara de origină (*pays d'origine*) a operei, adică în țara în care opera a fost publicată pentru prima oară, pentru ca obligațiunea depositului să fie considerată a fi fost îndeplinită în toate celelalte țări contractante; astfel că or cât de condamabil ar fi din punct de vedere moral, purtarea acelor naționali, cari reproduc operele literare, musicale sau artistice ale autorilor străini, în speță Francezi, fără consimțământul lor prealabil și or cât de real ar fi prejudiciul suferit de aceștia din urmă, totuși ei urmează a fi scoși de sub urmărirea penală atât timp cât acești autori străini nu s'au conformat dispos. legii, efectuând depositul ;

Având în vedere certificatul emanat de la Academia Română, care constată că D-nii Enoch & Co și Durand & Fils nu au depus în România operele lor musicale, despre contrafacerea cărora s'au plâns la pa chet, acțiunea lor este inadmisibilă și ca atare urmează a fi respinsă ;

Pentru aceste motive, redactate de d-l judecător Alex. Nicolau de acord cu concluziunile d-lui Procuror Ef. Antonescu, achită pe inculpații Z. D-trescu și G. Degen de veri ce penalitate în acest proces, etc

(ss) A Nicolau, Popescu-Muscel.

Observație.—Atât doctrina cât și jurisprudența sunt constante asupra acestui punct. Veți A. D. Nicolau, *La propriété littéraire et artistique au point de vue international* (teză pentru doctorat, Paris, 1895), p. 343 și autoritățile citate acolo. Mai veți încă D. Alexandresco, *Dreptul civil român*, t. I, p. 347, nota 4 (ed. a 2-a). (N. R.)

Resumat de Concluziuni depuse în numele lui George Degen, prevenit în procesul cu Enoch & C-ie și A. Durand & C-ie, reclamant, pendinte dinaintea Tribunalului Ilfov, secț. IV

George Degen, editor de muzică în București, este dat în judecată corecțională, în urma plângerei editorilor de muzică din Paris Enoch & C-ie și A. Durand & C-ie, pentru că ar fi contrafăcut diverse opere musicale editate de ei, precum: «Valse bleue»; «Amoureuse», «Souvenirs d'Avril», etc.

Cea dintâi chestiune care se pune în speță este de a se ști dacă editorii francezi sunt protejeați în România și dacă da, sub ce condițiuni pot ei să ceară protecțiunea legală ?

Da, editorii francezi au dreptul de a se plânge înaintea justiției române pentru usurpățiunea proprietății lor literare sau artistice, nu după cum au pretins reclamantii, în virtutea convențiunei comerciale încheiată între Franța și România la 16,28 Ianuarie 1893, ci în virtutea legii asupra presei din 1862, care este în vigoare (V. Dec. No. 4 a Curții de apel din București, s III, 21 Ianuarie 1893).

În adevăr, art. 11 din această lege dispune astfel:

«Toate aceste drituri se închezeșuiesc și autorii, compozitorilor, desemnatorilor, traducătorilor din Staturile streine, cari cu reciprocitate vor închezeșii în cōprinsul teritorilor lor proprietatea literară».

Or, între România și Franța, există reciprocitate de protecțiune pe baza legilor interioare, la noi: legea presei din 1862, în Franța: Decretul din 30 Martie 1852, care acordă protecțiune scrierilor literare și artistice publicate în străinătate, însă sub condițiunea *sine qua non*, ca editorii streini să îndeplinească formalitățile cerute de legea franceză pentru naționali, în special: formalitatea depositului acestor opere literare sau artistice.

Acum este constatat că, la noi, formalitatea depositului a fost obligatorie chiar din timpul legii de la 1 Aprilie 1862, asupra presei, căci art. 9 din această lege dispune că, «oricine va da la lumină o operă fie tipărită, săpată sau litografiată, va fi dator a depune ... etc». și mai târziu, legea din 13 Aprilie 1885 a menținut ca obligatorie formalitatea depositului, sub pedeapsă chiar de o amendă în cas de infracțiune, modificând art. 9 din legea presei de la 1862 numai în ce privește numărul exemplarelor ce trebuiau să fie depuse și instituțiunile unde urmau a fi depuse. De asemenea, depositul a rămas obligatoriu sub noua lege din 19 Martie 1904, cu toate că s'a susținut de unii că prin art. 13 din această lege, declarându-se abrogat art. 9 din legea presei de la 1862, formalitatea depositului nu mai există, fără ași da seama că ceea ce distul art. 13 din legea de la 1904 a abrogat nu e însăși formalitatea depositului, ci numai modalitatea acestei formalități, intru cât chiar legea din 1904 a menținut depositul declarându-l obligatoriu (art. 1, 5 și 10).

Fiind dar cert că editorii Români sunt datorii să îndeplinească formalitatea depositului, editorii străini pentru care există reciprocitate de protecțiune cu țara noastră prin legi interioare, căci convențiunile diplomatice nu avem cu nimeni în această privință; în speță, editorii francezi cari nu au domiciliul în România sunt ei ținuți să facă depositul la noi în țară? S'a susținut că acești editori se bucura în România de protecțiunea legală pentru operele lor literare sau artistice, fără ca ei să fie obligați a face în țară depositul acestor opere, sub cuvânt că tot sus-citatul art. 13 din legea de la 1904 ar fi abrogat și art. 5 din acest regulament, care cerea de la străini îndeplinirea formalității depositului.

La aceasta răspundem că legea din 19 Martie 1904 nu este o lege asupra presei, în care să se fi prevădut protecțiunea proprietății intelectuale, cum este cea din 1862; ea a fost făcută numai în scopul de a modifica și reglementa mai pe larg formalitățile depositului operelor prevădute de legile și regulamentele anterioare, având în vedere mai ales îmbogățirea bibliotecilor noastre. Dar principiul protecțiunii ce se datorește operelor editate în străinătate legea din 1904 l'a lăsat intact, astfel cum el este prevădut în art. 11 din legea presei din 1862, însă cu clauza de reciprocitate legală, adică cu drepturi și îndatoriri analoge. Și dacă este cert că în Franța editorii Români nu se pot bucura de protecțiunea legală, de cât îndeplinind acolo formalitatea depositului, cum se poate susține că editorii Francezi sunt în România scutiți de această formalitate? Unde este reciprocitate de drepturi este și reciprocitate de obligațiuni. Asemenea reciprocitate există și în materie de proprietate industrială, și nu cunoaștem o singură convențiune diplomatică dintre cele încheiate de țara noastră cu alte țări, precum Austria, Belgia, Elveția, Franța, etc. în care să nu se stipuleze obligațiunea reciprocă de a îndeplini formalitățile cerute de legile respective pentru naționali, în special, formalitatea depositului. De sigur că dacă în Franța nu s'ar cere editorilor Români formalitatea depositului, nici noi nu am fi în drept să cerem de la editorii francezi să îndeplinească la noi formalitatea depositului.

Dar încă o dată, față cu condițiunea *sine qua non* a depositului impusă străinilor prin Decretul din 1852 precitat, noi suntem în drept de a cere aceeași condițiune de la editorii francezi.

Însă formalitatea depositului, în loc de a o face cum se făcea altă dată, adică conf. cu art. 9 din legea presei și a re-

gulamentului ei, săi conform cu dispozițiile legii din 2 Aprilie 1885, zisa formalitate ei o vor îndeplini-o conform dispozițiilor legii din 1904. Aceasta a fost voința legiuitorului, exprimată prin art. 13 din această lege, iar nu cea de a scuti pe editorii străini, în speță, pe editorii francezi, de formalitatea depositului în România. Aceasta mai rezultă încă, după părerea noastră, și din art. 4 al. 3 al zisei legi, care dispune ca operele care să execută de autorii sau editorii români sau străini cari trăiesc în țară, în ateliere din străinătate, sunt supuse obligațiunii depositului.

De altfel, dacă ne reamintim care este scopul principal al depositului, trebuie să recunoaștem că nu poate fi protecțiunea legală pentru Români, ca și pentru străini, fără deposit. În adevăr, pe lângă scopul de a îmbogăți bibliotecile noastre, depositul mai are și pe acela de a aduce opera literară la cunoștința publicului, căci pentru ca dreptul autorului să fie respectat, e necesar ca obiectul asupra căruia poartă dreptul să fie cunoscut. Depositul încunoștințează pe toți interesații despre nașterea dreptului autorului, care arată astfel că el nu înțelege ca opera lui să fie în domeniul public și prin aceasta chiar pune în măsură pe public de a nu se atinge de dreptul său. Și știut este că, dacă proprietatea unei opere literare sau artistice există independent de formalitatea depositului, depositul este necesar pentru a putea revendica în justiție, fie pe cale penală fie pe cale civilă, acest drept de proprietate (Decisia și jurisprudența constantă unanimă — Pouillet — Al. Nicolau, Curtea de apel din București, s. III. etc.) mai ales în penal, căci nu poți pedepsi dacă mai întâiu n'ai prevenit, și după cum vëzuram, depositul are tocmai de scop de a preveni.

S'a mai zis că străinii, la noi, pot revendica în justiție dreptul de proprietate literară sau artistică, în virtutea art. 11 din C. civil român. Mai întâiu, n'ar putea exercita asemenea revendicări, dacă între țara lor și țara noastră n'ar exista reciprocitate de protecțiune, fie prin convențiunile diplomatice, fie prin legi interioare. Proprietatea literară sau artistică, ca și proprietatea industrială, este o proprietate *sui generis* supusă la reglementațiune specială și căruia nu se acordă protecțiune de cât ca reciprocitate convențională sau legală. Pe urmă, în virtutea art. 11 din C. civ., străinii nu se pot bucura de aceleași drepturi civile de care se bucură Românii de cât îndeplinind formalitățile la care sunt obligați Românii. Or, pentru a putea revendica în justiție dreptul său de proprietate literară sau artistică, Românul este ținut de a face depositul. Deci, și străinul cată să fie supus la aceiași obligațiune. În speță, ar fi o nedreptate strigătoare dacă s'ar permite străinului să ceară pe calea cedețională mai ales pe de deșirea Românului, fără ca el să fi îndeplinit formalitatea depositului prealabil.

De aceea, în vedere că d-nii Enoch & C-nie și Durand & C-nie, editorii din Paris, reclamantii de astăzi, n'au depus în România operele lor muzicale pentru contrafacerea cărora ei s'au plâns la Parchet, după cum se constată din alăturatul certificat liberat de Academia Română acțiunea lor este inadmisibilă și, ca atare, urmează a fi respinsă.

În fine, de oare-ce d-l Procuror, prin rechisitorul său atât de juridic și documentat, a declarat că nu susține prevențiunea și a cerut achitarea prevenitului George Degen, credem inutil de a discuta mai pe larg dacă în această materie acțiunea publică se poate exercita și în lipsa depositului ce urma să fie făcut de către reclamantii. Asupra aceluși punct ne referim la cele zise de noi în ședință.

Pentru aceste considerațiuni, George Degen roagă respectuos pe Onor Tribunal să bine-voiască a respinge acțiunea reclamantilor ca inadmisibilă, și a l'achita de păra adusă lui apărându-l de ori-ce pretențiuni de despăgubire.

(ss) N. Nicolescu, D. Alexandresco, G. Malcoci

O colecție completă, (9 vol.) ediție de lux, *Drept Civil Alexandresco*, se găsește de vânzare la *Curierul Judiciar*. Se vinde numai contra numerar.

Ofertele se vor adresa d-lui Codreanu.